

Puccini: Messa di Gloria

A mű a huszonkét éves Puccinivel ismerteti meg az embert. Zeneszerzői munkásságának kezdetén Puccini nem véletlenül fordult az egyházi zene műfajához. Abban az időben ez alkotta a zenei élet gerincét szülővárosában, Luccában. Puccini családjában négy muzsikus generáció írt egyházi zenét. Giacomo Puccini első zenei benyomásai, zenei tanulmányai és képzett muzsikusként tett első lépései ugyancsak az egyházzal voltak kapcsolatosak. Még kisfiúként énekelt a templomkórus alt-szólamában, látogatta a Szt. Mihály egyházi szemináriumot, ötéves kora óta tanult orgonálni édesapja irányításával, majd annak halála után - tízéves korától - segített a családnak, a bencés templom orgonistájaként keresve kenyerét. A templomi zene kiváló ismerete, s későbbi lelkesedése a szimfonikus és kamaraműfaj iránt, visszatükröződik majdani operáiban. A *Messa di Gloria* (A-dúr mise) tenor, bariton és basszus szólóra, valamint vegyeskarra és zenekarra (a szerző eredeti elnevezése szerint "Mise négy hangra zenekarral") 1880-ban keletkezett, vagyis Puccini első operáját, *A tündéreket* három évvel megelőzve. Ez idő tájt a Bohémélet jövőendő szerzője befejezte tanulmányait a luccai Institutóban és készült a felvételi vizsgára a milánói Konzervatóriumba. A misét - utolsó növendék-alkotását Luccában - tanára, Carlo Angeloni jóváhagyta, bár korholta a szerzőt színpadiassága miatt.

És valóban, a liturgikus szövegen keresztül is átviláglik Puccini sajátos zenei nyelvének minden jellegzetessége: a távolodás többször megismétlődő "színpadi" motívumai és a melódia zenekari "visszhangja", a világos dúr szeptakkordok, az áttetsző diatonika, a fájón-érzelmes késleltetések, a dallamossággal telített vonóhangzás s végül a Puccinire jellemző lírai melódiák egyedülálló, utolérhetetlen világa. Érett mesterségbeli tudásról tanúskodik a legkülönbözőbb faktúrák és zenei zsánerek gazdag fegyvertárának birtoklása: a szigorú koráltól a szólamok összes lehetséges imitációján és kontrapunktikus egyesítésén keresztül a kórusfűgáig és a zenekari anyag sűrű szövéséig.

A mise a hagyományos öt egységből áll: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus-Benedictus, végül az Agnus Dei. Puccininál ezek a tételek sajátos szimfonikus szonáta-ciklust alkotnak: lassú bevezetés (Kyrie), az ezzel kontrasztáló terjedelmes "szonáta-allegro" (Gloria), majd a lassú moll-tétel (Credo) és végül a finale (Sanctus_benedictus és Agnus Dei). A mise alaptételei nem esnek szét különálló számokká. Bennük szinte csíráiban felismerhető az a folyamatos dramaturgia, mely a zeneszerző érett operáinak dinamikus jeleneteire jellemző. Ez mindenekelőtt a mise nagyobb lélegzetű tételeire áll (Gloria és Credo). A különböző zenei anyagokat a tematikus keret elve fogja egységbe. A Gloria "főtémája" kétszer tér vissza: a tétel közepén - a "Gratias" tenorszóló után - és a végén, ahol először második témaként szerepel az erőteljes zárófűgában - "Cum Sancto Spirito" - majd a kódában kórus unisonójában csendül fel. A "Gratias" téma is megismétlődik, de már zenekari ellenpontként a "Domine Deus" korálhoz. A mise csaknem felét a Gloria tétel tölti ki, ennek köszönhető, hogy a mű a *Messa di Gloria* elnevezést kapta. Nem kevésbé érdekes zenei megoldású a mise harmadik része, a Credo, mely 1878-ban eredetileg önálló műnek íródott. Itt is, akárcsak a Glóriában, a kezdő téma keretezi az egész tételt, s egyes elemei a zenekari kidolgozás alapjául szolgálnak.

Figyelemre méltó a mise szólista-összetétele. Ellentétben a Puccini-operák zenei hangsíndramaturgiájával, melyben a központi helyet a női szólamok foglalják el - a mise szólóit kizárólag férfiak éneklék. A középső tételek mindegyike szólóhangra épül: a Gloria a lírai tenor fényes, átszellemült hangján; a komor Credo sűrű basszuskantilénán ("Crucifixus"); a Sanctus-Benedictus pedig a bariton nemes tónusán szólal meg. A mise utolsó tételében a szólóhangok sajátos szintézise jön létre - a tenor és bariton szóló nyomában, melyet a kórus felelgetései rétegeznek, felcsendül kettőjük duettje.

Puccini miséjének sorsa szokatlanul alakult - a luccai bemutató után hosszú évekig a feledés homálya borította. Teljes 72 évnek kellett elteltie a mű keletkezésétől, míg újra felcsendülhetett. "Premierje" 1952. július 12-én volt Chicagóban A. Antonion vezényletével, s még ugyanebben az évben december 23-án bemutatták Nápolyban a Scarlatti Kórus és Zenekar közreműködésével. A zeneszerző születésének századik évfordulóján pedig Londonban és San Franciscóban is előadták.

És a mise valamennyi részlete ismerősen csengett az olasz mester zenéjét kedvelők fülében, mivel az egyes részeket később felhasználta operáiban: a Tosca első felvonásának fináléjában a Gloria részlete; a Manon második felvonásában (Madrigál) az Agnus Dei szólal meg; az Edgar című opera templomi jelenlétében (Requiem) a Kyrie részleteire ismerhetünk.